
Vedlegg 3 A

Kontraksbestemmelser for avrop basert på NS 8406

1 Generelle avropsbestemmelser

Som generelle avropsbestemmelser gjelder NS 8406 – Forenklet bygg- og anleggskontrakt 2. utgave juli 2009, med de endringer og tillegg som fremkommer nedenfor.

2 Definisjoner (tillegg til NS 8406 punkt 2)

Leverandør i rammeavtalen er kalt entreprenør i avropet.

Oppdragsgiver i rammeavtalen er kalt byggherre i avropet.

3 Sikkerhetsstillelse (NS 8406 punkt 8)

Til første ledd: Entreprenøren plikter ikke å stille sikkerhet når kontraktssummen er mindre enn NOK 250.000,-.

Til annet ledd: Byggherren stiller ikke sikkerhet.

4 Endringsarbeid der det ikke er gitt endringsordre (NS 8406 punkt 19.3)

Til siste ledd: Byggherren stiller ikke sikkerhet.

5 Indeksregulering. Endring av offentlige gebyrer og avgifter (NS 8406 punkt 23.1)

Til første ledd: Indeksregulering skjer med basis i Statistisk sentralbyrås indeks «boligblokk, i alt».

6 Bruk av underentreprenør (NS 8406 punkt 12)

Bestemmelsen utfylles av følgende tekst:

6.1 Plikter

Entreprenøren kan ikke ha flere enn to ledd underentreprenører i kjede under seg for utførelse av kontraktarbeider. Byggherren kan samtykke til flere ledd dersom det på grunn av uforutsette omstendigheter er nødvendig for å oppfylle kontrakten.

Entreprenøren skal til enhver tid ha en oversikt om hvem som er underentreprenør og kontaktopplysninger til disse tilgjengelig på byggeplassen.

Alle avtaler om underliggende entrepriseforhold skal inneholde likelydende bestemmelser om arbeidets utførelse, forhold på byggeplassen og utførelse ved underentreprise som i dette dokument.

Byggherrens nektelse av å godkjenne entreprenørens valg av underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere etter dette punkt gir ikke entreprenøren rett til godtgjørelse for de merkostnader dette måtte påføre ham.

6.2 Sanksjoner

Brudd på ovennevnte plikter gir byggherren rett til å kreve at forholdet rettes opp, om nødvendig ved skifte av underentreprenør, innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

Ved mislighold av ovennevnte plikter eller NS 8406 punkt 12, kan byggherren nekte den aktuelle underentreprenøren og dennes ansatte tilgang til byggeplassen.

Vesentlig mislighold av ovennevnte plikter kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving.

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser som for hele punkt 6.

6.3 Byggherrens inntreden i kontrakter med underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere (tillegg til NS 8406 punkt 12)

Byggherren har rett til å tre inn i entreprenørens kontrakter med underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere i de tilfeller hvor entreprenøren vesentlig misligholder nærværende kontrakt eller kontrakten med underentreprenør eller kontraktsmedhjelper, stanser sine betalinger, blir insolvent eller går konkurs.

Entreprenøren plikter å sikre byggherren denne rett ved å innta tilsvarende bestemmelser som ivaretar disse rettigheter i kontraktene med underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere.

7 Bytte av nøkkelpersonell (tillegg til NS 8406 punkt 13)

Entreprenøren kan ikke uten byggherrens skriftlige samtykke skifte ut sin prosjektleder, anleggsleder eller personer som ble evaluert i forbindelse med tildeling av kontrakten eller avtalt som erstatning for slik person. Byggherren kan bare nekte samtykke dersom han har saklig grunn. Byggherren skal svare innen rimelig tid etter han har mottatt forespørsel om samtykke. Ved bytte av personell kan byggherren i rimelig utstrekning kreve kostnadsfri overlapping.

Dersom slikt personell, uten skriftlig samtykke skiftes ut, på tross av at byggherren har saklig grunn til å nekte, betales en dagmulkt på NOK 10.000 per dag. Dette gjelder ikke dersom forholdet rettes innen en rimelig frist fastsatt av byggherren. Dagmulkt påløper uansett ikke der byggherren har unnlatt å påberope seg kontraktsbrudd uten ugrunnet opphold etter at han ble kjent med personsiftet.

Samlet dagmulksansvar etter denne bestemmelse er begrenset til 10% av kontraktssummen, maksimalt NOK 300.000. Mulkten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt etter andre bestemmelser.

8 Lover, offentlige forskrifter og vedtak (NS 8406 punkt 13.1)

8.1 Forholdet til plan- og bygningsloven

Entreprenøren skal ha ansvarsrett for den oppgaven og den del av tiltaket kontrakten omfatter i tiltaksklassen som prosjektet/tiltaket krever. Entreprenøren plikter å bidra til at erklæring om ansvarsrett blir sendt så snart som mulig etter at kontrakten er inngått. Manglende ansvarsrett betraktes som et vesentlig mislighold.

8.2 HMS

Entreprenøren plikter å ha eller opprette et internkontrollsystem samt ivareta sine plikter mht. helse, miljø og sikkerhet på bygge- og anleggsplassen, iht. kontraktens bestemmelser og de til enhver tid gjeldende lover og regler. Ved brudd på ovennevnte plikter har byggherren rett til å stanse arbeidene dersom han finner det nødvendig.

Byggherren kan kreve dagmulkt NOK 1.500 dersom ovennevnte plikter misligholdes og forholdet ikke blir rettet innen en frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren. Mulkten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt for forsinkelse.

8.3 Tropisk tømmer og fredet skog

Som følge av at byggherren ikke skal ha regnskogmateriale eller materiale fra fredet skog i sine bygg eller på sine byggeplasser, og som følge av manglende pålitelige sertifiseringsordninger for trevirke,

skal entreprenøren planlegge og utføre kontraktarbeidet slik at tropisk trevirke ikke blir benyttet eller forefinnes på byggeplass.

Entreprenøren kan søke byggherren om unntak fra dette. Vedlagt søknaden skal følge dokumentasjon fra pålitelig, uavhengig tredjepart om opprinnelsesland og tresort, samt forsikring om at trevirket ikke kommer fra regnskog eller fredet skog. Byggherren avgjør etter eget skjønn om unntak skal gis, og gjør særskilt oppmerksom på at unntak ikke kan påregnes.

Aksept av entreprenørens tilbud anses ikke som et meddelt unntak etter denne bestemmelse.

Dersom det på tross av bestemmelsene ovenfor, i kontraktarbeidet eller på byggeplass, finnes eller kan finnes trevirke fra regnskog, fredet skog eller tropisk trevirke som ikke er godkjent av byggherren, er dette å anse som en mangel som kan kreves rettet for entreprenørens regning, uavhengig av kostnadene ved slik retting. Byggherren kan i tillegg kreve dekket sitt tap som følge av mangelen. For øvrig gjelder kontraktens misligholdssanksjoner.

8.4 Krav til etisk handel

8.4.1 Ansattes rettigheter

8.4.1.1 ILOs kjernekonvensjoner

Entreprenøren skal etterleve følgende grunnleggende krav:

- a) Forbud mot barnarbeid (FNs barnekonvensjon artikkel 32, ILO-konvensjoner nr. 138 og 182): Barn har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- og utviklingsmuligheter. Minstealderen må ikke i noe tilfelle være under 15 år (14 eller 16 år i visse land). Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som setter helse eller sikkerhet i fare, inkludert nattarbeid. Dersom det foregår slikt barnarbeid, skal det arbeides for snarlig utfasing. Det skal samtidig legges til rette for at barna gis mulighet til livsopphold og utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.
- b) Forbud mot tvangsarbeid/slavearbeid (ILO-konvensjoner nr. 29 og 105): Det skal ikke forekomme noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid. Arbeiderne må ikke levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver, og skal være fri til å avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.
- c) Forbud mot diskriminering (ILO-konvensjoner nr. 100 og 111): Det skal ikke forekomme noen diskriminering i arbeidslivet basert på etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, ekteskapsstatus, seksuell orientering, fagforeningsmedlemskap eller politisk tilhørighet.
- d) Organisasjonsfrihet og retten til kollektive forhandlinger (ILO-konvensjoner nr. 87 og 98): Arbeiderne skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger etter eget valg, og å forhandle kollektivt. Dersom disse rettigheter er begrenset eller under utvikling, skal entreprenøren medvirke til at de ansatte får møte ledelsen for å diskutere lønns- og arbeidsvilkår uten at dette får negative konsekvenser for arbeiderne.

8.4.1.2 Bestemmelser i forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter

Entreprenøren er ansvarlig for at egne ansatte, ansatte hos underentreprenør og innleide har lønns- og arbeidsvilkår i henhold til enten:

- a) Forskrift om allmenngjort tariffavtale, eller
- b) Landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje.

Med lønns- og arbeidsvilkår menes blant annet bestemmelser om arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen.

Dersom arbeidstaker blir sendt på arbeid utenfor sitt hjemsted, skal arbeidsgiver dekke reisekostnader og sørge for kost og losji i henhold til bestemmelsene i bokstav a og b i listen ovenfor. Med hjemstedet menes det sted arbeidstaker har nærmest personlig tilknytning til. Ved vurdering av tilknytning skal det

legges vesentlig vekt på fast bosted og hvor arbeidstaker har sine familiære bånd. Dersom det er tvilstilfeller angående arbeidstakers reelle hjemsted, har Byggherren ensidig rett til å avgjøre dette.

Lønn og annen godtgjørelse til egne ansatte, ansatte hos underentreprenør og innleide skal utbetales til konto i bank.

Entreprenøren plikter på forespørsel å dokumentere lønns- og arbeidsvilkårene for egne arbeidstakere, arbeidstakere hos eventuelle underentreprenører og innleide. Opplysningene skal dokumenteres ved blant annet kopi av arbeidsavtale, lønnslipp, timelister og arbeidsgiverens bankutskrift. Dokumentasjonen skal være på personnivå og det skal fremgå hvem den gjelder.

8.4.2 Oppfølging

Entreprenøren skal påse at ansattes rettigheter i punkt 8.4.1 etterleves i egen virksomhet og hos den eller de underentreprenører som medvirker til oppfyllelse av kontrakten. På oppfordring fra Byggherren skal dette dokumenteres ved:

- Egenrapportering, og/eller
- Oppfølgingssamtaler, og/eller
- En uavhengig parts kontroll av arbeidsforholdene, og/eller
- Tredjepartssertifisering som SA8000 eller tilsvarende.

Entreprenøren har bevisbyrden for at de varer og materialer som leveres ikke innebærer et brudd på punkt 8.4.1 ovenfor.

8.4.3 Brudd

Brudd på punkt 8.4.1 eller 8.4.2 innebærer mislighold av kontrakten. Ved slikt mislighold plikter Entreprenøren å rette de påpekte manglene, uavhengig av kostnadene ved slik retting, innen en tidsfrist som Byggherre bestemmer, så lenge fristen ikke er urimelig kort. Rettelsene skal dokumenteres skriftlig og på den måten Byggherre bestemmer.

Ved manglende utbedring vil det påløpe en bot tilsvarende ca. to ganger besparelsen for Entreprenøren. Der det ikke er mulig å beregne besparelse for mislighold kan det etter Byggherres skjønn påløpe en bot på inntil 10 % av kontraktssummen for avropet per mislighold. Likeartede brudd anses som ett mislighold.

Vesentlig mislighold av plikter som følger av punkt 8.4.1 eller 8.4.2 kan påberopes som grunnlag for heving, selv om Entreprenøren retter forholdet. Dersom misligholdet har skjedd hos underentreprenør, herunder bemanningsselskaper, kan Byggherre på samme måte kreve at Entreprenøren skifter ut underentreprenøren. Dette skal skje uten omkostninger for Byggherre. Entreprenøren blir videre ansvarlig for det tap som Byggherre lider som følge av mangelen. Eventuell erstatning kommer i tillegg til ovennevnte bot.

Alle avtaler Entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten, skal inneholde tilsvarende bestemmelser som for hele punkt 8.4.

8.5 Krav om bruk av fast ansatte

Ved utførelsen av kontraksarbeidet skal minst 80 % av arbeidet utføres av fast ansatte i minst 80 % stilling, uavhengig av om arbeidere er ansatt hos entreprenøren eller eventuelle underentreprenøren. Byggherren kan gjøre unntak fra kravet, for eksempel der midlertidig ansatte erstatter fast ansatte som er fraværende i forbindelse med foreldrepermisjon, sykdom eller lignende.

Kravet beregnes av summen av alle avrop som er gjort på en rammeavtale i løpet av et kalenderår. Entreprenøren skal dokumentere at kravet er oppfylt i årsrapport, se Vedlegg 2 Rammeavtalens spesielle bestemmelser, punkt 9 Rapportering.

Ved brudd på overnevnte plikter kan byggherren kreve at forholdet rettes innen rimelig tid.

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne rammeavtalen skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

8.6 Innleie av arbeidskraft

Innleie av arbeidskraft er kun lovlig i den utstrekning som fremgår av arbeidsmiljøloven av 17. juni 2005 nr. 62, herunder kravet om likebehandling i § 14-12a. Innleide arbeidstakere skal være ansatt med reell stillingsprosent minimum 80 % ved innleie etter arbeidsmiljøloven § 14-12. Entreprenøren skal dokumentere at kravet er oppfylt i årsrapport, se Vedlegg 2 Rammeavtalens spesielle bestemmelser, punkt 9 Rapportering.

Der byggherren påpeker brudd på bestemmelsene om innleie hos entreprenøren eller underentreprenøren skal entreprenøren sørge for å rette forholdet innen rimelig tid.

Dersom entreprenøren ikke retter forholdet kan byggherren stanse arbeidene. Alvorlige eller gjentatte tilfeller kan anses som vesentlig mislighold, og kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving av rammeavtalen.

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne rammeavtalen skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

8.7 Krav om faglærte

8.7.1 Plikt til bruk av faglærte

Ved utførelsen av kontraksarbeidet skal minimum 40 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsgagnene samlet utføres av personer med fagbrev, svennebrev eller dokumentert fagopplæring i henhold til nasjonal fagopplæringslovgivning eller likeverdig utenlandsk fagutdanning.

Kravet til 40% beregnes av summen av alle avrop som er gjort på en rammeavtale i løpet av et kalenderår. Entreprenøren skal dokumentere at kravet er oppfylt i årsrapport, Vedlegg 2 Rammeavtalens spesielle bestemmelser, punkt 9 Rapportering.

Med bygg- og anleggsgagnene menes de fag som omfattes av utdanningsprogrammene for bygg- og anleggsteknikk, elektro- og datateknologi, teknologi- og industrifag samt anleggsgartnerfaget. Kravet kan også oppfylles ved at arbeidede timer er utført av personer som er under systematisk opplæringen og er oppmeldt etter kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 3-5, eller etter tilsvarende ordning i annet EU/EØS-land. I enkeltpersonforetak uten ansatte gjelder ovenstående krav for eier. Det skal være minst én fagarbeider i alle bygg- og anleggsgagn.

Kravet kan oppfylles av entreprenøren eller en eller flere av hans underentreprenører.

8.7.2 Sanksjoner

Byggherren kan holde tilbake inntil 1 % av vederlaget for det aktuelle kalenderåret dersom ovennevnte plikter misligholdes, eller det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntreffe, og forholdet ikke blir rettet innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

Ved avsluttede avrop der kravet ikke er oppfylt, kan byggherre ilegge en bot på 1 % av vederlaget for det aktuelle kalenderåret. Boten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt for forsinkelse og annen dagmulkt etter rammeavtalen.

Ved vesentlig mislighold av pliktene i første og annet avsnitt, eller der det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntre, kan byggherren med rimelig varsel stanse arbeidene for entreprenørens regning og risiko eller heve rammeavtalen.

8.8 Lærlingeklausul

8.8.1 Plikt til bruk av lærling

Lærlinger skal delta i utførelsen av kontraktarbeidet. Kravet kan oppfylles av entreprenøren eller en eller flere av hans underentreprenører.

Arbeidstidene utført av en eller flere lærlinger (jf. opplæringslova § 4-1) skal utgjøre minimum 7 % av arbeidede timer i utførende fag på prosjektet regnet frem til overtakelse. Med utførende fag menes de fag som omfattes av utdanningsprogrammet for bygg- og anleggsteknikk, elektrofag, samt anleggsgartnerfaget. Som lærling regnes også lære kandidat, praksisbrevkandidat (jf. opplæringslova § 3-5) og kandidat til fagbrev på jobb.

Kravet kan også oppfylles ved å benytte lærlinger etter tilsvarende ordning i annet EU/EØS-land og personer som er under systematisk opplæringen og er oppmeldt etter tilsvarende ordning som kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 3-5, i annet EU/EØS-land.

Utenlandske entreprenører kan oppfylle lærlingekravet ved å benytte lærlinger som er tilknyttet offentlig godkjent lærlingeordning i Norge eller tilsvarende ordning i opprinnelseslandet. Dersom opprinnelseslandet ikke har en lærlingordning, kan kravet oppfylles ved å benytte praksiselev fra en opplæringsordning i opprinnelseslandet.

Kravet til 7 % beregnes av summen av alle avrop som er gjort på en rammeavtale i løpet av et kalenderår. Entreprenøren skal dokumentere at kravet er oppfylt i årsrapport, se Vedlegg 2 Rammeavtalens spesielle bestemmelser, punkt 9 Rapportering. I avrop som er uegnet for bruk av lærlinger kan kravet bortfalle etter skriftlig godkjenning av byggherren før kontraktarbeidet påbegynnes.

Prosentkravene overfor kan fravikes dersom arbeidene ikke er egnet for bruk av lærlinger ut fra arbeidets art og helse, miljø og sikkerhet, eller i de tilfeller som fremgår av forskrift om plikt til bruk av lærling i offentlige kontrakter av 17.12.2016 § 9. En beslutning om dette tas i samarbeid mellom entreprenøren og byggherren, men ved uenighet har byggherren ensidig rett til å avgjøre dette. Kravet gjelder heller ikke dersom entreprenøren kan dokumentere at det i rimelig omfang er annonsert etter lærlinger, og at en fylkeskommune eller annen relevant institusjon etter en konkret henvendelse fra entreprenøren, ikke har sett seg i stand til å formidle lærlinger.

8.8.2 Sanksjoner

Byggherren kan holde tilbake inntil 1 % av vederlaget for det aktuelle kalenderåret dersom ovennevnte plikter misligholdes, eller det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntreffe, og forholdet ikke blir rettet innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

Ved avsluttede avrop der kravet ikke er oppfylt, kan byggherre ilegge en bot på 1 % av vederlaget for det aktuelle kalenderåret. Boten reduseres forholdsmessig dersom arbeidstidene utført av lærlinger utgjør 6 % eller mer av arbeidstidene. Boten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt for forsinkelse og annen dagmulkt etter rammeavtalen.

Ved vesentlig mislighold av pliktene i første og annet avsnitt, eller der det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntre, kan byggherren med rimelig varsel stanse arbeidene for entreprenørens regning og risiko eller heve rammeavtalen.

9 Sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA)

Forsvarsbygg har en nullvisjon og mål om å unngå alle skader og farlige tilløp i prosjekter. Det forventes høy standard på SHA-arbeidet og godt samarbeid mellom alle involverte virksomheter.

For arbeider som er omfattet av Byggherreforskriften skal entreprenøren:

- a) iverksette Forsvarsbyggs prosjektspesifikke SHA-plan, og informere byggherren om forhold som ikke er beskrevet i planen.
- b) videreføre SHA-planen for gjennomføringsfasen
- c) integrere Forsvarsbyggs SHA-krav som en del av Entreprenørens egne systemer
- d) sørge for at Forsvarsbyggs SHA-krav videreføres i kontrakter til underentreprenører og underentreprenører

For alle arbeider skal hver enkelt entreprenør gjennomføre ukentlige vernerunder innenfor sin kontrakt. Alle vernerunder skal rapporteres skriftlig og følges opp.

Entreprenøren skal umiddelbart rapportere alle skader og alvorlige hendelser muntlig eller skriftlig til byggherre. Skjema med foreløpige tiltak skal være hos byggherre innen 24 timer etter hendelsen.

9.1 Sikring av og på byggeplassen

Entreprenøren skal om nødvendig sikre byggeplassen med godkjent gjerde. Sikringen skal være tilpasset den enkelte lokasjon.

Entreprenøren skal foreta inn- og utregistrering av alle som arbeider/ferdes på Forsvarsbyggs byggeplasser. Oversiktslisten(e) skal være ajourført og kontrolleres daglig av Entreprenøren, og skal ivareta kravene stilt i Byggherreforskriften.

9.2 HMS-kort

Alle arbeidstakere skal, lett synlig, bære gyldig HMS-kort utstedt av Arbeidstilsynet. Ordrebekreftelse, søknadsskjema ol aksepteres ikke som HMS-kort. Arbeidstakere som ikke har slikt HMS-kort vil bli bortvist fra byggeplassen.

9.3 Opplæring

Entreprenøren skal sikre at relevant HMS-opplæring gjennomføres før oppstart på byggeplass. For å sikre at alle som skal arbeide på byggeplassen gjennomgår opplæringen, skal entreprenøren planlegge, og gjennomføre HMS-kurs på byggeplassen. Alle på byggeplassen skal delta. Forsvarsbyggs representanter skal gis mulighet til å delta på HMS-kursene.

Entreprenøren skal føre oversikt over hvem som har gjennomført denne opplæringen. Der arbeidene er omfattet av Byggherreforskriften skal Forsvarsbyggs SHA-plan skal inngå i HMS-opplæringen.

9.4 Språkkrav

Med mindre annet er avtalt, skal all kommunikasjon mellom nøkkelpersoner i prosjektet foregå på norsk. Entreprenøren skal sørge for at arbeidstakerne han og eventuelle underentreprenører benytter kan kommunisere på en slik måte at manglende kommunikasjon ikke utgjør en sikkerhetsrisiko. For å unngå at det skjer ulykker fordi ikke alle forstår informasjonen som blir gitt, gjelder følgende:

- Minst én av det utførende personell på ethvert arbeidslag skal kunne forstå og gjøre seg forstått på norsk eller engelsk. Dersom flere utfører oppdrag sammen, skal vedkommende i tillegg forstå og gjøre seg forstått på et språk alle de andre på arbeidslaget forstår og kan gjøre seg forstått på.
- Alle på byggeplassen skal forstå SHA-plan, sikkerhetsopplæring, HMS-rutiner, verneprotokoller, sikkerhetsinstruksjoner, SJA, sikkerhetsdatatablader, bruksanvisning for verktøy og arbeidsutstyr, varselskilter mv. Materialet skal foreligge på det språk vedkommende arbeidstaker bruker som morsmål, såfremt arbeidstakeren ikke forstår informasjonen fullt ut på norsk eller engelsk.

9.5 Sanksjoner

Byggherren kan holde tilbake inntil 5 promille av kontraktssummen dersom ovennevnte plikter misligholdes, eller det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntreffe, og forholdet ikke blir rettet innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

Ved vesentlig mislighold av pliktene, eller der det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntre, kan byggherren med rimelig varsel stanse arbeidene for entreprenørens regning og risiko eller heve avropet.

10 FDVU-dokumentasjon

FDV-dokumentasjon skal for alle leveranser til Forsvarsbygg, utarbeides i henhold til FB sine kravdokumenter og minimum i henhold til NS/TS 3456:2018. Alle kostnader forbundet med FDV-dokumentasjon av leveransene inngår og er kostnadsberegnet i enhetsprisene i prisliste. Entreprenør plikter å følge krav om forsvarlig FDVU-dokumentasjon i henhold til reguleringer i plan og

~~bygningsloven og detaljert beskrivelse av hva som skal leveres er beskrevet i NS/TS 3456:2018.~~ Ved oppdateringer i lov eller standard skal entreprenør forholde seg til oppdatert versjon.

~~Entreprenør skal ved estimering/fastpristilbud spesifisere tid avsatt til å lage FDVU-dokumentasjon.~~

Før overlevering foretas en gjennomgang av materialet med prosjektleder. Forsvarsbygg kontrollerer dokumentasjonens navngivning og struktur og legger den inn i respektive systemer for lagring.

All FDVU-dokumentasjon skal ha filnavn som er selvforklarende. Dokumenter skal navnes slik at de er gjenfinnbare på bygningsdel og/eller fritekst, se eksempel nedenfor.

Filnavnet skal alltid starte på bygningsdelsnummeret, primært på tresifret nivå. Der filen inneholder informasjon som gjelder flere bygningsdeler navnes, og leveres, filen på det som naturlig må anses som «hovednummer». TFM-kode kan benyttes som filnavn.

Filnavnet må holdes kort og bør ikke overskride 30 tegn. Tegninger og bygningsmodeller skal alltid leveres i proprietært format. (Originalformat) i tillegg til pdf.

Eksempler:

244 Prod.db dør Jømna EM-200

442 Armaturlister med plassering

442 Armaturtyper dokumentasjon

453 Prod.db varmekabel bebehold water pipe

365 EC-vifte MXPC63RD-1450

11 Fakturering (NS 8406 punkt 23)

11.1 Generelle faktureringsbestemmelser

Faktura og kreditnota skal sendes elektronisk til Forsvarsbyggs fakturamottak i samsvar med standarden Elektronisk handelsformat (EHF). Forsvarsbyggs elektroniske fakturaadresse er **975950662**. For nærmere informasjon om fremgangsmåte, se www.ehandel.no.

Entreprenøren skal sende separate fakturaer for:

- Kontraktssum (avdragsfaktura)
- Godkjente endrings- og tilleggsarbeid
- Lønns- og prisendringer (LPS)
- Slutfaktura

Forsvarsbyggs betalingsfrist er 28 dager etter mottak av faktura (gjelder ikke slutfaktura).

11.2 Avdragsfaktura

Med mindre annet er avtalt skal avdrag på kontraktssummen faktureres månedlig. Det skal trekkes innestående beløp. Restbeløpet utgjør fakturabeløpet, tillagt eventuell merverdiavgift.

Når fakturaen omfatter regulerbare poster skal fakturaen ha et vedlegg som viser beregning av vederlag basert på kontraktens enhetspriser og utførte mengder pr. avregningsdato. Oppsettet skal følge mengdebeskrivelsen og inneholde de samme postene som denne. Avholdte målinger vedlegges som dokumentasjon for utført volum. Vederlag etter medgått tid eller etter regning skal dokumenteres ved spesifiserte timelister, fakturaer over innkjøpt materiell mv.

Byggherren kan i rimelig utstrekning kreve ytterligere dokumentasjon.

11.3 Faktura for endringsarbeider

Faktura for endringsarbeider faktureres i egen faktura når arbeidet er ferdigstilt. Ved endringsarbeider av lengre varighet kan entreprenøren kreve avdrag på grunnlag av det som er utført, men ikke oftere enn hver måned. Fakturering skal skje separat for hver enkelt endringsavtale.

Fakturaen skal spesifiseres og vedlegges den dokumentasjon som er nødvendig for byggherrens kontroll. Når fakturaen omfatter arbeid som avregnes etter enhetspriser skal fakturaen ha et vedlegg som viser beregning av vederlag basert på kontraktens enhetspriser og utførte mengder pr. avregningsdato. Oppsettet skal følge mengdebeskrivelsen og inneholde de samme postene som denne. Avholdte målinger vedlegges som dokumentasjon for utført volum. Regningsarbeid skal dokumenteres ved spesifiserte timelister, fakturaer over innkjøpt materiell mv.

11.4 Lønns- og prisendringer

Faktura for lønns- og prisendring faktureres månedlig med samme avregningsperiode som for avdragsfakturaene. Beregningen av kravet skal fremkomme på fakturaen.

11.5 Slutfaktura

Entreprenøren skal sende slutfaktura med sluttoppstilling i samsvar med kontraktens bestemmelser, jf. NS 8406 punkt 25.1.

11.6 Krav til merking

Alle fakturaer skal inneholde:

- Ressursnummer til attestant/mottaker oppgis under «Buyer reference», eventuelt innkjøpsordrenummer oppgis «Order reference».
- «Prosjektnummer og, kontraktsnummer oppgis i beskrivelsesfelt.
- Faktura for endringsarbeider skal i beskrivelsesfeltet i tillegg henvise til endringsavtalenummer (E001, E002 osv.).

Ved manglende eller feil merking vil entreprenøren kunne få beskjed om at den umerkede/feilmerkede fakturaen ikke vil bli behandlet. Entreprenøren plikter da å kreditere den umerkede fakturaen og utstede en ny korrekt faktura med ny fakturadato og nytt forfall.

12 Tvister (NS 8406 punkt 31)

For kontrakter der anleggsstedet er i utlandet, avtales Oslo som verneeting.

Tvister behandles alltid etter norske prosessuelle og materielle regler.

Vedlegg 3 B

Mal for avropskontrakt

Avrop på rammeavtale

Entrepriseoppdrag etter NS 8406

Kontraksnummer for rammeavtalen:

Saksnummer for anskaffelsen:

Kontraksnummer for avropet:

Saksnummer for avropet:

1 PARTENE OG DERES REPRESENTANTER

Byggherre		
Navn:	Organisasjonsnr:	
Staten v/Forsvarsdepartementet v/Forsvarsbygg	975 950 662	
Adresse:		
Representant:	Tlf:	E-post

Entreprenør		
Navn:	Organisasjonsnr:	
Adresse:		
Representant:	Tlf:	E-post

Partene er enige om at elektronisk kommunikasjon aksepteres.

2 REGULERING AV KONTRAKTSFORHOLDET

Oppdraget reguleres av NS 8406 med de endringer og tillegg som følger av vedlegg 3.

3 OM OPPDRAGET

3.1 Bestilt ved avtaleinngåelsen

Ved avtaleinngåelsen er følgende ytelser bestilt av byggherren:

Fyll inn beskrivelse av oppdraget (kan ev. gjøres med henvisning til vedlegg)

Endringer av oppdragets omfang skal formaliseres i egen avtale.

3.2 Opsjoner

Byggherre har rett, men ingen plikt, til å bestille følgende tilleggsytelser fra entreprenør:

Beskrivelse av opsjonen	Frist for bestilling

4 KONTRAKTSSUM/HONORAR

- Oppdraget har følgende timepriser:
- kr..... ekskl. mva for.....
- kr..... ekskl. mva for.....
- kr..... ekskl. mva for.....
- Oppdraget har en kostnadsramme på kr.....ekskl. mva., med følgende timepriser:
- kr..... ekskl. mva for.....
- kr..... ekskl. mva for.....
- kr..... ekskl. mva for.....
- Oppdraget har en fast pris på kr ..... ekskl. mva.

5 BETALING

- Det skal faktureres en gang pr. måned.
- Det skal faktureres når oppdraget er fullført (sluttopstilling med sluttoppgjør).

Alle fakturaer skal inneholde:

- Ressursnummer til attestant/mottaker <fyll inn ressursnr.> oppgis under «Buyer reference», eventuelt innkjøpsordrenummer <fyll inn innkjøpsordrenr.> oppgis «Order reference».
- «Prosjektnummer ....., kontraktsnr. ....». – oppgis i beskrivelsesfelt.
- Faktura for endringsarbeider skal i beskrivelsesfeltet i tillegg henvise til endringsavtalennummer (E001, E002 osv.).

Nærmere bestemmelser om fakturering fremgår av rammeavtalens vedlegg 3 A punkt 11. Fakturering.

6 FREMDRIFT OG DAGMULKT

Utførelsen av oppdraget skal starte dd.mm.åååå og være slutført innen dd.mm.åååå.

I tillegg til sluttfristen er følgende frister er dagmulktbelagte:

..... [navn på frist] ..... [fristdato]

..... [navn på frist] ..... [fristdato]

7 UNDERENTREPRENØRER OG ANDRE MEDHJELPERE

Entreprenør skal under utførelsen benytte følgende underentreprenører:

Navn på firma:	Funksjon:

8 FORSIKRING

For oppdraget gjelder følgende ansvarsforsikring:

Forsikringsselskap:

Polisenummer:

_____

_____

Byggherre kan når som helst be om bevis for at det er tegnet kontraktmessig ansvarsforsikring. Er ikke slikt forsikringsbevis eller annen bekreftelse fra forsikringsselskapet lagt frem uten ugrunnet opphold, kan byggherre holde tilbake all betaling.

9 SIKKERHET

—

Det stilles krav om at entreprenøren må være et norsk foretak eller foretak fra stat som Norge har et sikkerhetspolitisk samarbeid med.

9.1 Entreprenørens behov for til tilganger til skjermingsverdige verdier

Byggherren har tatt stilling til hva entreprenøren kan få tilgang til av skjermingsverdig informasjon, informasjonssystemer, objekter eller infrastruktur (skjermingsverdige verdier).

Krav til beskyttelse av skjermingsverdig informasjon er gitt i rammeavtalens vedlegg 8.

9.2 Tilgang til skjermingsverdig informasjon i entreprenørens egne lokaler

Entreprenøren

Entreprenøren

Informasjonssystem hos entreprenør som skal behandle skjermingsverdig informasjon skal godkjennes før det tas i bruk.

Informasjonssystem hos entreprenøren vil være tilknyttet skjermingsverdig objekt eller infrastruktur.

9.3 Tilgang til skjermingsverdige verdier hos byggherren

Entreprenøren vil ha behov for tilgang til skjermingsverdig informasjon (i papirform eller elektronisk) hos byggherren Velg et element. av representant for byggherren. Informasjonen vil være .

Entreprenøren vil ha behov for fysisk tilgang til skjermingsverdig objekt eller infrastruktur av representant for byggherren. Objektet eller infrastrukturen vil være klassifisert .

9.4 Avtale om håndtering og beskyttelse av ugradert skjermingsverdig informasjon og skjermingsverdig ugradert informasjonssystem

Før entreprenøren får tilgang til ugradert skjermingsverdig informasjon eller skjermingsverdig ugradert informasjonssystem må entreprenøren inngå en avtale med byggherren. I avtalen fastsettes det hvordan entreprenøren skal forholde seg til de kravene som gjelder for anskaffelsen.

For dette avropet gis det

9.5 Krav til sikkerhetsavtale mellom byggherren og entreprenør, og eventuell leverandørklarering

Før entreprenøren gis tilgang til skjermingsverdige verdier er det

9.6 Krav til autorisasjon, og eventuell sikkerhetsklarering av personell

Før leverandørpersonell gis tilgang til skjermingsverdige verdier er det krav til

Nærmere informasjon om autorisasjon og eventuell sikkerhetsklarering knyttet til gjennomføring av kontrakten vil bli gitt ved henvendelse til byggherren.

10 SIGNATURER

Avtalen skal signeres elektronisk. Signatur vil fremkomme av egen signaturfil opprettet i Mercellportalen.

Avtaler over kr 100.000 ekskl. mva. skal signeres av både fagteknisk og merkantilt ansvarlig hos Forsvarsbygg, og er først gyldig inngått når begge signaturer foreligger. Forsvarsbygg ved direktør Forsvarsbygg eller direktør anskaffelser kan ensidig godkjenne avtalen ved manglende signatur.

Entreprenøren skal uten ugrunnet opphold varsle Forsvarsbygg etter at han blir eller burde ha blitt oppmerksom på at ikke begge ansvarlige hos Forsvarsbygg har signert. Varselet sendes til anskaffelser@forsvarsbygg.no.